

УДК(070+37.03-053.6)(73)

ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ НА СТОРІНКАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРЕСИ США

Аліна Паукова

Автор статті описує проблему інформаційного захисту дітей, яка є дуже актуальною серед науковців, вчителів та батьків у світі. Сучасна педагогічна преса США використовується як джерело, що висвітлює означену проблему. У статті здійснено аналіз основної тематики публікацій: визначення поняття «медіаграмотність»; основні парадигми медіаосвіти; розвиток курсу медіаосвіти у навчальних програмах і планах; оцінювання рівня медіаграмотності у школярів та вчителів; висвітлення й аналіз результатів конференцій і самітів з медіаосвіти; ризики і небезпеки мережі Інтернет, їх класифікація й шляхи подолання; програми з розвитку медіаосвіти для дітей; вплив телебачення на здоров'я і психіку дитини; дослідження методів формування критичного мислення як складника медіаграмотності; формування і розвиток медіаграмотності у батьків; вплив медіанасильства на дітей; безпечне онлайн спілкування; інформаційна етика та ін. Автор розглянула закони та акти американського уряду, що регулюють інформаційний захист дітей в Інтернеті та телевізійній індустрії.

Ключові слова: інформаційний захист, медійна грамотність, педагогічна преса, Інтернет-ризики.

Глобалізація сучасного інформаційного простору визначає найбільш актуальною проблемою освіти та виховання – забезпечення інформаційного захисту дітей. Соціальні комунікації (телебачення, Інтернет, мобільні телефони, преса, радіо та ін.) сьогодні надають широкий спектр можливостей для підростаючого покоління у сфері освіти, відпочинку, пізнання, спілкування та творчої самореалізації. Проте, сучасні науковці свідчать, що необмежене та масове споживання інформації, яка часто має негативний шкідливий контент, веде до порушень у психічному та фізичному розвитку дітей. Це свідчить про те, що кожна людина повинна розвивати свою інформаційну культуру, мати знання та навички роботи в інформаційному просторі, вміння критично оцінювати і відбирати інформацію.

Проблема інформаційного захисту дітей турбує науковців і дослідників усього світу. Педагогічна преса наразі є джерелом, яке найбільш активно і швидко віддзеркалює ключові аспекти та тенденції розвитку означеної проблеми та акумулює творчий доробок американських педагогів та дослідників. Отже, вважаємо за доцільне розглянути зміст та напрями розроблення проблеми інформаційного захисту дітей на сторінках педагогічної преси США.

Різним аспектам проблеми інформаційного захисту дітей присвячена

низка українських дисертацій та праць (А. Клименко, І. Кузнецова, Л. Найдьонова, Г. Оникович, Б. Потятиник, С. Семчук та ін). Проблема формування інформаційної культури особистості та розвиток медіаосвіти є предметом багатьох наукових досліджень російських науковців: О. Артющкін, І. Ващук, А. Левицька, Т. Малих, А. Новікова, О. Пугач, А. Спичкін, Ю. Усов, О. Федоров, О. Федосова, Є. Харунжева, І. Челишева, О. Шаріков та ін. Розвиток теорії та методики медіаосвіти та медіаграмотності у США висвітлено у працях таких американських та канадських авторів як: К. Безелгетт (Bazalgette C.), Ф. Бейкер (Beyker Ph.), Д. Букінгем (Buckingham D.), К. Ворсноп (Worsnop Ch.), Дж. Джонсон (Johnson J.), Б. Дункан (Duncan B.), Д. Кластер (Cluster D.), Д. Консідайн (Considine D.), Р. Кьюбі (Kubey R.), К. Монтгомері (Montgomery K), Дж. Пандженте (Pungente J.), Ф. Рогов (Rogow F), К. Тайнер (Tyner K.), Е. Харт (Hart T.), Р. Хобс (Hobbs R) та ін.

Мета нашої статті полягає у тому, щоб проаналізувати зміст, внутрішній контент та особливості розв'язання означеної проблеми на сторінках сучасної педагогічної преси США.

Проблема інформаційного захисту дітей почала висвітлюватися на сторінках американської педагогічної преси ще в 60-х рр. ХХ століття, коли відбувся стрімкий розвиток телебачення. Пізніше, з розширенням інформаційного простору і появою нових засобів масової комунікації таких, як комп'ютери, Інтернет, мобільні телефони та ін., уряд США прийняв низку законів: у 1990 році «Про телебачення для дітей» («Children's Television Act»), у 1998 році «Про захист дитячої конфіденційності в Інтернеті» («Children's Online Privacy Protection Act» (COPPA)) та у 2000 році «Про захист дітей від Інтернету» («Children's Internet Protection Act» (CIPA)). Проблема інформаційного захисту дітей стає пріоритетним напрямом розвитку педагогіки та освіти США. Як наслідок, у країні з'являється велика кількість педагогічних видань, які висвітлюють різні аспекти й напрями розвитку інформаційного захисту дітей. Сьогодні у США існує педагогічна преса, яка повністю присвячена означеній проблемі та видання, які мають лише добірку таких публікацій. До видань найпопулярніших належать такі видання, як: «Journal of Children and Media», «Journal of Information Literacy» (JIL), «American Educational Research Journal», «Current Issues in Education», «School Community Network», «American School Board Journal», «Education Week», «Net Family News», «Cyberpsychology», «The Journal of Media Literacy Education», «An Ounce of Prevention», «Education News», «Educause», «Internet and Schools», «The 21st Century School», «K-12 Mobile Classroom», «The Future Of Children», «Networks», «Frontline», «Media Health Matters», «Kids First», «Limi TV», «Communications in Information Literacy», «The Teachers Net Gazette» та ін. З-поміж багатьох видань найбільш активно і повно зміст і напрями розв'язання визначеної проблеми відображені на сторінках таких поширених видань як: «Journal of Children and Media», «The Journal of Media Literacy Education», «Journal of Information Literacy» (JIL), «Journal of Digital and Media Literacy» (JoDML).

«Journal of Information Literacy» (JIL) – видання, що зорієнтоване на розвиток та формування інформаційної грамотності. Особливе місце у журналі

займають статті, присвячені дискусіям науковців щодо поняття «медіаграмотність» або «інформаційна грамотність» і в них надають його різні визначення. Д. Леміш (Lemish D.), Д. Робертс (Roberts D.), Дж. Томсон (Thomson J.) у своїх статтях вважають, що бути медіаграмотним – це мати навички розуміння мови медіа, бути критичними глядачами та бути обізнаними з медійними впливами. С. Віліамсон (Williamson S.) та Л. Мартін (Martin L.) визначають «медіаграмотність» як критичне споживання інформації, яке допомагає уникнути перевантаження, впливу медіа та розвиває інтелектуальні здібності людини. К. Дженкінс (Jenkins K.) визначає медіаосвіту як засіб, який сприяє спілкуванню та реалізації творчого потенціалу особистості за допомогою медійних технологій. М. Бент (Bent M.) у своїх статтях дотримується визначення, сформульованого Американською Асоціацією Бібліотекарів, а саме: інформаційна грамотність – це вміння людини відрізнити потрібну інформацію від непотрібної, оцінювати та ефективно її використовувати. В. Поттер (Potter W.) у своїх публікаціях розглядає означене поняття як засіб подолання негативних ефектів медіа та поп-культури. На сторінках журналу «The Journal of Media Literacy Education» Національна Асоціація з навчання медіаграмотності (National Association for Media Literacy Education (NAMLE)) визначає «медіаграмотність» як напрямок, який розвиває навички, що сприяють здоровому способу життя та дає змогу робити критичний вибір. Р. Хоббс (Hobbs R.), одна з видатних американських науковців і медіапедагогів, з цього приводу зазначає у своїх працях, що «медіаграмотність» може мати кілька визначень залежно від її контексту. Тут варто зазначити, що Р. Хоббс (Hobbs R.) є засновницею лабораторії з медіаосвіти в університеті Род-Айленда, де проводить численні дослідження у галузі медіаосвіти, тому її публікації становлять особливу цінність, зокрема дослідження та розроблення навчальних програм. В означеному ракурсі, важливими є її публікації щодо розроблення та впровадження програми «Powerful Voices for Kids program». Суть цієї програми полягає в тому, що школярі різного віку переглядають ролики різноманітної тематики: сюжети з флешмобом, новинами, рекламою, обговорюють побачене і визначають його зміст та цілі. Цей метод сприяє розвитку у дітей критичного мислення та виявляє їхнє ставлення до насильства та антисоціальної поведінки на екрані. Учасник цієї програми Дж. Лендіс (Landis J.) у своїй статті надає ще один якісний метод формування медіаграмотності в дітей – це комп'ютерне програмування у процесі якого школярі створюють прості відеоігри про поточні події [4].

У численних публікаціях журналу «Journal of Information Literacy» (JIL) надається інформація щодо розвитку курсу медіаграмотності у шкільних навчальних програмах, оцінювання рівня інформаційної грамотності у школярів та вчителів, експериментування та впровадження нових медіа курсів, висвітлення зв'язку між шкідливими звичками та рівнем медіаграмотності у дітей: М. Бент (Bent M.), К. Донеллі (Donnelly K.), Э. Стокдейл (Stockdale E.), Э. Сейтер (Seiter E.) та ін.; використання різних принципів і методів навчання медіаграмотності у класі, наприклад, одним з таких методів є онлайн ігри і

музика, які допомагають дітям більш критично аналізувати рекламу: Д. Мур (Moore D.), Дж. Роув (Rowe J.), К. Рене (Rene K.) та ін.; створення і користування сайтами та програмами з самонавчання медіаграмотності: А. Кін (Keen A.). Дослідження ролі засобів масової інформації, поп-культури та медіатехнологій у житті підростаючого покоління та їхній вплив на психіку, здоров'я і стосунки дітей з родиною та друзями стосується публікацій Б. Дейноффа (Dainnoff B.), Е. Кайзер (Kiser E.), Д. Мур (Moore D.), Э. Перез (Perez A.), М. Робґріко (RobbGrieco M.) та ін.. Публікації, присвячені формуванню медіаграмотності у батьків та розвитку навичок медіаграмотності у дошкілят, належать С. Лівінгстоун (Livingstone S.), М. Робґріко (RobbGrieco M.), Р. Хоббс (Hobbs R.) та ін. [1].

Важливими для нашого дослідження є публікації В. Поттера (Potter W.) у журналі «Journal of Digital and Media Literacy (JoDML)», у яких автор аналізує дослідження видатних медіапедагогів минулого, таких, як К. Безелгетт (Bazalgette C.), Д. Букінгем (Buckingham D.), К. Ворсноп (Worsnop Ch.), М. Маклюен (McLuhan M.), К. Монтгомері (Montgomery K) і характеризує стан сучасної медіаосвіти у США. Водночас, на сторінках цього журналу В. Поттер (Potter W.) разом з С. Берн (Byrne S.) ґрунтовно дослідили медіанасильство і жорстокість. У своїх публікаціях вони висвітлюють результати власних досліджень, у яких автори розкривають різницю між насильством на екрані та насильством у реальному житті, наголошуючи на їх негативному впливі на дітей. Заслуговує на увагу введений Поттером в одній з його статей новий термін «ефект бумерангу», завдяки якому діти можуть відрізнити насильство на екрані від реального, розвиваючи критичне мислення і зменшуючи негативний вплив медіа. Цікавою є рецензія Р. Хоббса (Hobbs R.) у цьому ж журналі на зазначені вище публікації В. Поттер (Potter W.). Р. Хоббс (Hobbs R.) детально аналізує статті В. Поттера (Potter W.), порівнює його висновки з власними та інших науковців і наголошує на тому, що дослідження В. Поттера має велике значення для розвитку медіаосвіти США.

Не можна не відзначити публікації В. Поттера (Potter W.), Р. Хоббса (Hobbs R.) і М. Робґріко (RobbGrieco M.), які розкривають усі існуючі парадигми медіаосвіти та надають їхні характеристики. Особливе значення для нашого дослідження має інформація про захисну або протекціоністську парадигму медіаосвіти, прихильником якої є В. Поттер (Potter W.). У центрі захисної парадигми В. Поттера (Potter W.) знаходиться розвиток критичного мислення у дитини як засіб подолання негативних ефектів медіа, а М. Робґріко (RobbGrieco M.) головними у цій парадигмі визначає онлайн безпеку, інформаційну етику та медіаграмотність [3].

До цінних матеріалів журналу «The Journal of Media Literacy Education» належать публікації, автори яких висвітлюють ризики та небезпеки інформаційного простору для дітей. Детальний опис і класифікацію ризиків використання мережі Інтернет дітьми та шляхи їх подолання надають у своїх статтях С. Лівінгстоун (Livingstone S.) та Р. Хоббс (Hobbs R.). С. Лівінгстоун (Livingstone S.) створила навчальний посібник «Діти та Інтернет» («Children and the Internet»), матеріали якого розміщено на сторінках журналу.

С. Лівінгстоун (Livingstone S.) знайомить читачів із статистичними даними щодо використання Інтернету дітьми, рівня кіберзлочинності, опитування молоді, порівняння з іншими країнами Європи та надає поради батькам про безпеку їхніх дітей в Інтернеті. Розвиток цього напрямку досліджень продовжує Р. Хоббс (Hobbs R.), який також публікує інформацію про небезпеки у мережі Інтернет, про загрози онлайн спілкування у системах миттєвих повідомлень (Skype, ISQ та ін.) і мобільних телефонах. Р. Хоббс (Hobbs R.) пояснює побудову медійних повідомлень та їхні цілі, навчає, як розрізнити правдиву інформацію від неправдивої, і, як наслідок розвивати критичне мислення. Значну увагу привертають публікації М. Робґріко (RobbGrieco M.) та Р. Хоббс (Hobbs R.), на сторінках яких обговорюється питання щодо адаптації медіаосвіти до нових медійних технологій. Йдеться про те, що сучасний вчитель має сконцентрувати свою увагу на нових видах медіа (Інтернет, мобільні телефони та ін.), нових формах медіа повідомлень (миттєві повідомлення, чати, блоги, соціальні мережі) та пов'язаних з ними соціальних проблемах, таких, як анонімність та приватність. З приводу цього, варто відзначити, що такі автори, як М. Бент (Bent M.), Э. Бес (Beth E.), Ж. Гун (Goon J.), А. Ебрахімі (Ebrahimi A.), Н. Кабрел (Cabral N.), повідомляють читачам про необхідність володіння вчителями школи знаннями та навичками з медіаграмотності, роблять наголос на тому, який рівень медіаграмотності вони повинні мати. Ґрунтовні розвідки галузі інформаційного захисту дітей належать С. Стьон (Stern S.) та Дж. Сулера (Sulera J.), які займаються дослідженням кіберпсихології та поведінки онлайн; А. Сміт (Smith A.) розробляє проблему розвитку критичного мислення у дітей з метою безпечного онлайн спілкування; Дж. Тод (Todd J.) обговорює користь та ризики для школярів, пов'язані з миттєвими повідомленнями; К. Мендоза (Mendoza K.) у своїх публікаціях висвітлює основи кіберграмотності, Д. Прюїт-Монтл (Pruit-Montle D.) і М. Левінсон (Levinson M.) розвивають проблему безпеки в Інтернеті.

Завдяки публікаціям К. Бакта (Buckt C.), С. Вон Фелітзена (Von Felitzen C.), К. Дрозера (Drother K.), Дж. Капелло (Capello G.), С. Лівінгстоун (Livingstone S.), М. Робґріко (RobbGrieco M.), Р. Хоббса (Hobbs R.), Д. Феліні (Felini D.) читачі журналу «The Journal of Media Literacy Education» знайомляться зі світовими досягненнями у галузі медіаосвіти. Автори аналізують результати конференцій, наприклад конференції «Діти, молодь та медіа» («Children, Youth and Media»), світового саміту «Медіа для дітей і молоді» («Media for children and youth», 2010) і характеризують стан розвитку медіаосвіти у світі та США, її фінансування урядом США, діяльність медійних організацій та окреслюють перспективи подальшого розвитку медіаосвіти [5].

Аналіз архівів журналу «Journal of Children and Media» надав нам змогу визначити основну тематику публікацій та їх авторів. Більшість статей зорієнтована на висвітлення проблеми насильства і відсутності цензури на телебаченні, його впливу на дітей, автори надають класифікації видів насильства та аналізують державну політику, спрямовану на боротьбу з цими загрозами: Дж. Блевінс (Blevins J.), М. Каллістер (Callister M.), С. Койн (Coyne S.), Т. Робінсон (Robinson T.) та ін.. Р. Леон (Leone R.) і Л. Баравські (Barawski L.) на

сторінках журналу займаються дослідженням контенту телевізійних фільмів і програм, аналізують рівень зростання шкідливої інформації за останні десятиліття. Цікавими є публікації А. Хоум (Home A.) і Е. Осей-Бе (Osei-Nwene E.), які присвячені дослідженню дитячого телебачення: контент, державна політика та порівняльний аналіз з країнами Європи. Який вплив має демонстрація іграшок у фільмах, мультфільмах і рекламі на ігри дошкільнят досліджує М. Нельсен (Nielsen M.) і Р. Флетчер (Fletcher R.). Такі автори як Дж. Кантор (Cantor J.), С. Бьорн (Byrne S.), Е. Мойєр Гюз (Moyer Guse E.), К. Рідл (Riddle K.), Б. Вілсон (Wilson B.) повідомляють читачів журналу про різний контент телебачення та Інтернету для дітей й описують найбільш характерні реакції і страхи молодших школярів на цей контент. М. Кркмар (Krcmar M.) розглядає проблему впливу телебачення на немовлят.

Значну увагу привертають матеріали, у яких обговорюється зв'язок між вагою дітей та користуванням медіатехнологіями. К. Барлетт (Barlett Ch.), Н. Барлетт (Barlett N.), К. Браунелл (Brownell K.), Д. Волш (Walsh D.), Д. Джентайл (Gentile D.), Дж. Неріс (Narris J.), С. Спірс (Speers S.) у своїх публікаціях розкривають зв'язок між надмірним споживанням медіа та режимом харчування і вагою дітей. К. Харрісон (Harrisson K.) і М. Лікті (Liechty M.) займаються вивченням проблеми впливу реклами і пропаганди нездорової їжі на харчування дітей. Р. Кокс (Cox R.) і Х. Скутеріс (Skouteris H.) на сторінках журналу здійснили методологічний аналіз літератури щодо впливу телебачення на вагу дошкільнят. Л. Зал (Zahl L.), Д. Боррековські (Borrekowski B.), М. Річ (Rich M.) ґрунтовно розкривають вплив усіх видів медіа на здоров'я дітей, аналізують різні вікові групи дітей і медійні ефекти. Вартими уваги є матеріали М. Лвін (Lwin M.) і Ш. Малік (Malik Sh.), у яких подано інформацію про вплив телебачення, музики, соціальних мереж і сім'ї на незадоволення підлітками своєю зовнішністю.

Значне місце у журналі «Journal of Children and Media» займають публікації, присвячені аналізу досліджень і розробленню програм для посилення позитивних й зменшення негативних медійних ефектів: Д. Андерсон (Anderson D.), Е. Вортелла (Wartella E), Х. Кіркоріан (Kirkorian H.) та ін.. П. Аерсенд (Aarsand P.) висвітлюють експериментальні дані щодо впливу батьків на час, який діти проводять, граючи у відеоігри. Е. Райан (Ryan E.), Т. Хок (Hocke T.), К. Хільярд (Hilyard K.) у своїх працях займаються аналізом контенту дитячих веб-сайтів, визначають ризики, описують можливу поведінку й реакції дітей на різну інформацію, аналізують державні документи щодо захисту дітей в Інтернеті. У контексті проблеми інформаційного захисту дітей важливе значення мають матеріали Р. Чалфен (Chalfen R.), у яких розкривається один з найнебезпечніших ризиків у мережі Інтернет – секстинг. Автор розглядає поняття, визначає групи ризику серед дітей, наслідки і шляхи впливу, робить аналіз досліджень з цього питання і надає статистичні дані щодо обізнаності молоді з цим ризиком. Е. Джордан (Jordan A.) на сторінках своїх публікацій інформує читачів про державну політику США у галузі захисту дітей від ризиків і небезпек в інформаційному просторі [2].

На особливу увагу заслуговують численні публікації Дж. Патчіна

(Patchin J.) та С. Хіндіджа (Hinduja S.) у всіх названих журналах. Автори надають рекомендації батькам щодо захисту дітей від Інтернет ризиків, визначають шкільну політику у боротьбі з кібербулінгом. Важливими є статті, де автори розкривають основи безпечної поведінки з мобільним телефоном, в Інтернеті та онлайн-етику. Цінними для нашого дослідження є публікації Д. Андерсена (Anderson D.), С. Калверта (Calvert S.), Дж. Котлер (Kotler J.), Дж. Кантор (Cantor J.), А. Натансон (Nathanson A.), К. Харрісон (Harrison K.), Д. Аден Хейс (Aden Hayes D.), Д. Канкел (Kunkel D.), Б. Осборн (Osborne B.) А. дель Кармен (del Carmen A.), Б. Ейсенсток (Eisenstock B.) та Т. Джоунса (Jones T.) у яких розкривається й аналізується телевізійна політика, закони та стратегії захисту дітей від негативного впливу телебачення [1, 2, 3, 5].

Отже, проблема інформаційного захисту дітей дуже ґрунтовно висвітлюється на сторінках сучасної педагогічної преси США. Найпоширенішою тематикою у контексті означеної проблеми є: дискусії щодо визначення поняття «медіаграмотність», її складників і цілей; основні парадигми медіаосвіти; розвиток курсу медіаосвіти в учбових програмах і планах; оцінювання рівня медіаграмотності у школярів та вчителів; висвітлення й аналіз результатів конференцій і самітів з медіаосвіти; ризики і небезпеки мережі Інтернет, їх класифікація й шляхи подолання; програми з розвитку медіаосвіти у дітей; вплив телебачення на здоров'я і психіку дитини; дослідження щодо методів формування критичного мислення як складника медіаграмотності; формування і розвиток медіаграмотності у батьків; вплив медіанасильства на дітей; безпечне онлайн спілкування; інформаційна етика та ін.

Перспективними напрямками розвитку означеної проблеми є: аналіз архівів і дослідження тематики інших журналів з проблеми інформаційного захисту дітей та детальна характеристика публікацій окремих авторів, які є важливими для нашого дослідження.

Список використаних джерел:

1. *Journal of Information Literacy (JIL)* / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.informationliteracy.org.uk/jil/>
2. *Journal of Children and Media* / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.academia.edu/JournalOfChildrenAndMedia>
3. *Journal of Digital and Media Literacy (JoDML)* / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jodml.org>
4. *Media Education Lab. (2009). Powerful Voices for Kids stewardship report, year one.* / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mediaeducationlab.com/sites/mediaeducationlab.com/files/PVK%20Stewardship%20Report%201.11.1000.pdf>
5. *The Journal of Media Literacy Education* / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jmle.org/index.php/JMLE/index>